

B I B L I O T H E C A
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
T E V B N E R I A N A

A. PERSIVS FLACCVS

SATVRARVM LIBER

EDIDIT

WALTER KISSEL

BEROLINI ET NOVI EBORACI
WALTER DE GRUYTER MMVII

 Gedruckt auf säurefreiem Papier,
das die US-ANSB-Norm über Haltbarkeit erfüllt.

ISBN 978-3-11-019486-9

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in
der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten
sind im Internet über <http://dnb.ddb.de> abrufbar.

© Copyright 2007 by Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, 10785 Berlin

Dieses Werk einschließlich aller seiner Teile ist urheberrechtlich geschützt. Jede Verwertung außerhalb der engen Grenzen des Urheberrechtsgesetzes ist ohne Zustimmung des Verlages unzulässig und strafbar. Das gilt insbesondere für Vervielfältigungen, Übersetzungen, Mikroverfilmungen und die Einspeicherung und Verarbeitung in elektronischen Systemen.

Printed in Germany

Satz: Andreas H. Buchwald, Leipzig

Druck und Bindung: Hubert & Co., Göttingen

PRAEFATIO

1. Ex quo tempore editio Persi a O. Jahnio iterum curata ante hos plus centum quinquaginta annos in lucem prodiit¹, inter uiros doctos 'satis constat codices quorum potissimum habenda sit ratio tres esse'², Montepessulanum scilicet bibl. med. 212 (A) et Vaticanum tab. basil. H. 36 (B), quorum uterque ab eodem fonte (α) profluit, et Montepessulanum bibl.med. 125 (P), qui omnino ab his codicibus abest. Vtram recensionem utri praeferant, editores inter se dissident³, consentiunt autem de ceteris codicibus, quos uniuersos ad classem, quam dicunt mixtam, modo AB, modo Predolentem, proprio pretio carentem reuocant. Vbi et AB et Puerba ac litteras corruptas produunt⁴, a libris alias aspernatis auxilium petitur, sed non, ut quid ualeant, diligenter exploretur: Si quid boni praebent, aut haec res ad librariorum coniecturas refertur aut ad illam uilissimam uocem neque deteriores omnino spernendos esse descenditur. Sed magis est, quod tali iudicio diffidas quam quod acquiescas: Fac ergo ignoscas, amice lector, quod quaestionem fere expeditam in medium repeto.

¹A. Persii Flacci, D. Iunii Iuuenalis, Sulpiciae saturae rec. O. Jahn, Berolini 1851

²A. Persi Flacci et D. Iuni Iuuenalis Saturae edidit breuique adnotatione critica instruxit W. V. Clausen, Oxonii 1959, p. V.

³Postquam J. Bieger (De Auli Persii Flacci codice Pithoeano C recte aestimando, Diss. inaug. Berolini 1890) quantum P codicibus AB praestantia excelleret, tam diserte quam accurate docere uisus est, nemo nisi N. Scivoletto (Auli Persi Flacci Saturae. Testo critico e commento a cura di N. Scivoletto, Firenze 1956) codici P palmam renuit; inter ceteros S. Consoli P tanta cum adulatione prosecutus est, ut textum uel unanime traditum euerteret, dummodo Pithoeani lectiones conseruaret (A. Persii Flacci Saturarum liber. Recensuit adnotatione critica instruxit testimonia usque ad saeculum XV addidit S. Consoli. Editio maior, Romae 1904).

⁴Exemplo utere 5,102 *peronatus*, ubi α *perocintus*, P *perornatus* proferunt; cf. et infra adn.24.

2. Initium faciamus a codicibus AB recognoscendis.⁵ Montepessulanus bibliothecae medicae 212 (A), qui ff. 66^v-79^r Persi uersus ostendit, exeunte nono uel ineunte decimo saeculo exaratus est; Vaticanus tabularii basilicae H. 36 (B), paucis decenniis prior, ff. 58^r-63^r textum binis uersuum columnis discriptum praebet. Vterque membranaceus, litteris minusculis Carolingicis scriptus originem a regione Francogallia trahit⁶; alter alteri tam similis est quam ouum ouo:

a. Vterque ordine omisso saturas Persi primo, prologum choliambicum secundo loco ostendit⁷;

b. quartam et quintam saturam unam efficit;

c. saturas eisdem titulis interdum stolidissimis inscribit (ad sat. 3 *satirarum III loquitur ad desidi*, ad sat. 6 *ode quinta* legimus);

d. eandem subscriptionem praebet (u. infra);

e. sescentis lectionibus corruptis et insanis scatet, quas in apparatu critico collectas non sine taedio cognosces.

Sed cum codices AB eiusmodi sint, ut neutrum ex altero descriptum esse appareat⁸, utrumque a librario tam indocto quam scrupuloso ex eodem exemplari uitiosissimo (α) translatum esse necessario concludas. Et hoc exemplar pro sua parte ad codicem minusculis litteris scriptum referri abundantia mendorum e litteris false lectis manantium probatur; saepissime enim mutantur

e/c: 1,18 *fr(a)etus*;

e/t: 5,191 *cureo*;

⁵Cf. W. Clausen, Sabinus' ms of Persius, *Hermes* 91, 1963, 252-256; W. Ku-bitschek, Die Persiushandschrift der Peterskirche in Rom, *WS* 8, 1886, 125-130.

⁶Codicem A propter glossam *Arreti aduerbialiter ut Autissiodori* f. 69^r uersui 1,130 ascriptam ad monasterium Autissiodorense referre licet; cf. S.G. Owen, On the Montpellier manuscripts of Persius and Juvenal, *CR* 19, 1905, 218-223.

⁷Choliambos non ab initio finem operis obtinuisse, sed antiqua Persi uita summta postea eo translato esse e nota inter sat. 6,80 et chol.1 apposita *Persii Flacci satyrarum explicit (explicit feliciter B). uita eiusdem* cognoscimus.

⁸In alterutro codice inueniuntur, quae lacunosius uel etiam falsius conscripta sunt quam in eius gemello: Ex A 1,35 *teneros*; 1,131 *ablato*; 2,13 *expugnas*; 2,72 *magna* om.; 3,86 *populis*; 4,11 *accipitis*; 4,19 *in hunc*; 5,11 *murmures aucus*; 5,70 *temonoe*; 5,130 *tu* om., ex B 4,42 *preplemus*; 5,121 *insultis*; 6,51 *prohiles*; 6,68 *inperisuis* licet exemplis uti.

- e/o: 1,54 *laconna*; 2,7 *aperte*; 6,55 *accede*;
a/u: 5,116 *politas*; 5,127 *nugut cor*; 6,68 *angue*;
c/t: 1,131 *abbato* (B; *abl- A*); 3,39 *iuuenti*; 3,68 *mecae*; 3,93
locupo; 3,116 *fate*; 4,7 *talidae*; 4,22 *distincto*; 4,38 *deconsus*;
5,4 *parchi*; 5,146 *fulco*; 5,149 *quincimte*; 5,177 *citer*; 5,179
tum; 6,66 *cadius*;
s/f: chol.11 *artis sex*; 2,45 *sibra*;
n/u: 1,88 *moneat*; 2,42 *pingens*; 2,75 *admoneam*; 4,25 *cinus*; 6,29
iouio; 6,73 *uulne*; 6,80 *iuuentus*;
r/s: 2,48 *festo*; 3,12 *querimus* (item 3,14); 3,62 *perferat*; 3,67
gignimus; 4,5 *caler*; 5,162 *cherestratur*;
a/ti/ci: 2,60 *facile*; 5,40 *araficemque*; 5,102 *perocintus* (e *peroncitus*,
quod antehac e *peronatus* deprauatum erat), *arcitor*; 5,188 *tilli*;
n/ri: 3,31 *districti*; 6,68 *inperisius*;
l/b: 1,110 *abba*; 1,131 *abbato* B (*abl- A*; ex *abaco* corruptum); 3,98
bobatur; 6,51 *prohiles* B;
l/r: 1,31 *satuli*; 1,34 *prorabile*; 5,135 *rubrica*;
r/t: 5,28 *puta*; 6,7 *hibetmatque*; 6,59 *tecum*;
i/s: 1,40 *ast*.

Ceterum uerbis saepissime perperam distinctis librarium utique ineruditum codicis α archetypum scriptura continua exaratum, quod haud facile legi potuit, exscripsisse probatur (cf. chol. 12 *dolosis pes*; 1,23 *perdito soae*; 1,31 *desatuli*; 1,38 *aemanibus*; 1,50 *illasatti*; 1,113 *pinguedo sanguis*; 1,114 *meitedis seuit cedo*; 1,127 *lauderegestit*; 1,130 *arretia edilis*; 2,58 *sunt osit*; 3,19 *talis tudeam*; 3,97 *sepeliit urestas*; 4,37 *gausa pepectas*; 5,5 *carminú roffas*; 5,11 *murmurer* (-s A) *aucus*; 5,48 *per catenax*; 5,127 *nugut cor*; 5,138 *baroregustatum*; 5,148 *uapidile sum* A (*uapidilesum* B); 5,183 *thynnium et*; 5,185 *nigrile mures*; 5,191 *centus seligetur*; 6,36 *ceras opicent*; 6,54 *accedebo uillas*); 6,72 *uagos ingultiet*; cod. α ipsum uariis lectionibus atque glossis ditatum esse ex 2,73 *animo* A : *animimo* B (nascitur ex *anim^{mo}* α) et 3,95 *hic*⁹ A : *id* B colligas.

⁹Hanc lectionem iam in α extitisse ex aliis codicibus comparatis elucet: cf. infra cap. 4.

Ad textum archetypi α diiudicandum permagni momenti est subscriptio, quam librarii et A et B codicum litterarum formam capitalium nec non uerborum discriptionem retinentes summa cum fide depinxerunt (A f. 79^r ; B f. 63^r col. b):

FLAVII · IVL̄ · TRĒ · N̄N SABINI VT PROTECTOR DOMES
TICVS TEMPTAVI EMENDARE SINE ANTIGRAPHO ME
V ET ADNOTAVI BARCELLONE C̄SS DŌ N̄N AR
CHADIO ET HONORIO Q̄¹⁰

Haec mendis correctis atque uerbis ex toto perscriptis ita legitur:

Flavius Iulius Tryfonianus Sabinus¹¹ uir clarissimus protector domesticus temptavi emendare sine antigrapho meum et adnotaui barcellone consulibus dominis nostris archadio et honorio quintum (= 402 p. C. n.)

Caue iam hominum litteratorum errorem repetas exque hanc subscriptione Sabinum in numerum editorum atque interpretum referendum esse concludas, 'qui nouum addere uigorem antiquitatis scriptoribus conati sint et sordibus, quibus per ultima saecula hominum incuria ac fatuitate inquinati erant, purgare certauerint et ad pristinum splendorem reducere.'¹² Nihil

¹⁰Ab hoc Montepessulani textu B non differt nisi in minimis: (u.1) FL̄ bis positum, cum scriba maiore spatio indigens denuo coeperit, TRF, (u.2) TĒPTAVI EMDARE, (u.3) D̄D.

¹¹Nomen altera subscriptione suppletur, quam cod. A in margine folii 66^r alia ut uidetur manu adiunctam exhibet. Ea, quamquam incuria bibliopegi a fronte praecisa et quasi mutilata est, tamen teste, qui illam notam adhuc integram uiderat, adhibito (Petri Relandi ... Fasti consulares ..., Trajecti Batauorum 1715, p.544 [ad annum 1154 a.u.c. = 402 p.C.n.]) pro certo refici potest: [Iulius T]RYFO[nianus Sa]BINI. [prot]ECTOR [dominic.] LEGI [meum d.]D. N.N. [Arcad. et] HONOR. [quinq]IES CONS. [prou]T PO[tui sin]E MA[gistro] EMDANS [adnota]VI ANNO [aetatis] XXX^{mo} ET MI[litiae q]VARTO [in ciui]TATE TOLOSA; cf. Jahn (Auli Persii Flacci Satirarum Liber cum scholiis antiquis ed. O.J., Lipsiae 1843), p.CLXXIV adn.1 et Clausen (A.Persii Flacci Saturarum Liber. Accedit uita, ed. W.V.C., Oxford 1956), p.VIII adn. 1.

¹²A. Persi Flacci Saturarum liber. Praecedit uita. Edidit, praefatus est, apparatu critico, interpretatione et uerborum indice instruxit D. Bo, Augustae Taurinorum 1969, p.XVII.

enim aliud ea subscriptione cognoscimus nisi iuuenem nobilem ex eis, qui circa principem militabant, saeculo quinto ineunte aliquantum temporis consumpsisse, ut suum Persi carminum uolumen ad proprium usum mendis sane apertis purgaret. Qua re reputata eius studio recensionis nomen non nisi aegre tribuas.

Sabinianam uero recensionem ad Persi saturas edendas magni momenti esse primum W.M. Lindsay disertissime in dubium uocauit.¹³ Nam cum illa subscriptio neque in A neque in B a librario ipso, sed a correctore quodam aequaeuo exarata ei uisa esset¹⁴, in utroque codice Sabini manum nisi correctionibus non ita multis cerni non posse conclusit. Sed hoc ualde errauit, quod uterque corrector, etsi alia sibi quisque proposuerat, tamen nullo loco notas suas ex alia stirpe transtulit: Corrector Vaticanus (B²) eodem usus exemplari, ex quo ipse librarius textum petiuerat, omnibus locis, quibus B ab archetypo digressus est, consensum restituit (exemplo *sumas* 3,74 *penu defensis* | *penude fensus* A : *tenu* $\square$ *fensus* B : *penu defensu* B² ; 3,93 *loturo* | *locupo* AB² : *locuro* B ; 3,112 *cribro* recte B : *cribo* AB²). Correctionum autem, quas in A reperimus, antiquiores exemplar quidem α non sequuntur, tamen ad aliquem codicem eiusdem farinae pertinentes¹⁵ (cf. 1,36 *nunc non* A : *nunc nunc* A²X ; 1,71 *saturum* A : *satyrum* A²X ; 1,76 *brisei* A : *bresei* A² : *bresii* X ; *quem* A : *quam* A²X ; 3,80 *lumine* A : *lumina* A²X ; 3,116 *ira* A : *irā* A²X ; 4,9 *puta* A : *puto* A²XV² ; 5,35 *deducit* A : *diducit* A²XV ; 5,51 *quod* A : *quid* A²XV ; 5,187 *inflantes* A : *infantis* A²V ; 5,191 *centus seligetur* A : *c. selicetur* A²V ; 6,59 *et* A : *est* A²V ; 6,74 *tremat* A : *premat* A² : *prema* V) nihil umquam ex alio fonte hauriunt. Licet ita non sit dubitandum, quin recensio Sabiniana in textu AB codicum conspiciatur, nihilominus de eius pretio nonnihil detrahendum esse pro certo habeo,

a. si de fide textus traditi considero: e subscriptione procul dubio apparet Sabinum non boni exemplaris auctoritate usum (*sine antigrapho*), sed imperitum (*sine magistro*, sicut altera subscriptio dicit) et proprio ingenio confisum (*temptauī emendare; prout potui*) correxisse; quare facere non

¹³ W.M.Lindsay, Sabinus' edition of Persius, CR 29, 1915, 112-113.

¹⁴ Quae observatio, quod Montepessulanum attinet, codice denuo excusso a Clausenio refutata est (ed.mai.[u. supra adn. 11], p. IX; cf. eundem in commentariolo adn. 5 laudato).

¹⁵ De iis libris, dico X et V, cf. infra cap. 4.